

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫНАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1972 ЧЫЛ.
МАЙ
9
ВТОРНИК
№ 108 (8876).
Өртөз 2 көп

Ада-чурттуң Улуг дайынның төөгүлүг тилеги социалисттик нийти-
лел болгаш күрүнө тур-
гузуунуң артык күштүүн.
Совет Социалисттик Рес-
публикаларның Эвилели-
ниң өндүрүлүгү амыды-
ралчы күштүүн болгаш
бузулбас бажынын чайы-
нанчаа-биле көргүскөн.
(СЭРЭ-ниң 50 чыгына бе-
леткел дугайында СЭКП ТК-
ның доктаалында).

ЧУРУНТА: 1945 чыл. Берлинде рейхстагтың кырынга советтунту азып турары.
Е. ХАЛДЕЙНИНҢ ФОТОЗ. (СЭТА-ның фотохроникасы).

ТЫВАНЫҢ ТАРААЖЫЛАРЫНДА

Кол-чүве шынар

«Революцияның чалбыжы» колхоз бо чылын тараа кулчу-
тарларын пилитала-биле 10.120
га черге чорудар планын.
Амгы үеде бисте тараа кулчу-
тарларын чаштырылганын
3 бригада, мал чөмүлүн — 2
бригада чорудуп турар.
Нитиан-биле колхозтун
мөдөрияне 19660 га черге та-
рылга чоруттунар. Илан улуг
болгаш бо чылын бистин
ажыл-ишчилеринин мур-
нунда тургустунуп турар со-
рудалардан чыдар-
лаандан харымсалгалымын
билит турар бис. Чүге дээ,
ажыл-ишчилер тараа кулчу-
тарын мурундаазыдан бир
айды чартып көргөн. Моон
мурунда тараа кулчулар
улуг кезинде эсеп турган
ажыл-ишчилер тараа кулчу-
ларга чыгып, оон орнуна
эрте бажыр, дүктүктү болгаш
допата беле алысас ар-
байың шөлү 1266 гага хойду
тарымын шийитиреп ага
бис.

Оон ийди бо чыгып бисте
бир онгай чүдү тараа кулчу-
ларын шийитиреп кол
чөмүлүн салгалымы болур.
Бо талаан-биле бистин
тодаргай кылган чүдүлерине
чүдү. Удуртукчулардан, ме-
ханизаторлардан болгаш бүгү
ажыл-ишчилерден ол дуга-
йында негелден күштедир-
ген. Механизатор бурзавун
чарган чериниң хамызын, ор-
галаан, бажыр, удуртукчулар
хызын көр. Чаштырылганын
норманы контролдулар ажыл-
ды чорудуп турар бис.

Колхоз бо чылын 2700 га
черин удур алдар тургаш, оон
шалаа-ла доозука. Ча-
ны алдары черин хемчээл
айткан болгаш база оон
ажыл-ишчилер доозука
хемчээл доозукаларын
шалаа чорудура турар.

Колхозтун шөлдөрине
ажыл-ишчилерин чүдүлүг
тура-сору, колдуртукчулар
дедөдөдөрү чүдүлүг. Билдиге
бистин механизаторларымыс
болгаш тарааажыларымыс Май
биринч байыралымын ху-
перинде оша шүдүрү ажыл-
даан.

Тилдиге хуңуеде олар ба-
а-ла тараа кулчуларын

Эки организастанда

Ажыл-херек бүрүзүнүн че-
диникини агаа баш бурунгаар
халыччалык белеткелден бо-
лаш организастан удурулга
дан кончуг хамааржыр. «Улуг-
Хал» совхоз чакыс хову ажыл-
дыга багай эвес белеткенен:
техника септелгенин чогуур
өйүндө доокан, үзүлгенин чет-
челен арыткан, хову турла-
ларын таарымчалык дерип
кылган.

Моон түнелгиде ажылдын
амгы байдалы багай эвес:
8970 ажыг гектарын шы-
нын чогуур өйүндө бажырып
илинган, 1240 гектарын ан-

нарын үдүрүп, көргүзүп сам-
быраларын доктаамал чаартып
турар.

Совет Эвилелиниң алдар-
лыг бежен чыл оюнга уткуш-
тур калбарган социалисттик
чарыштын, тараажыларын
алган дүлөзгезинин күсселде-
ни беш хонган-ла түнел, ти-
лекчи болгашнарын шалгал
маталаа кирип турар. Ажыл-
дын хуңу нормазын
120—190 хуу, күсселди тур-
дар Валерий Хатар-оол, Мак-
сим Бали, Виктор Астафьев,
Сонгукчу Бора-Тараа ышкаш
мурнакчылар хей. О. ТАВАА.

Баштайгы өзүмнөр

Юбилейг чылым бедек
дүжүдү өстүрүп дөш демис-
сеге таңдыкыларын че-
диникиненин тараа шөлдө-
риде нотаарымын көстүп
келген баштайгы өзүмнөр
херектен берген. «Мектеп»
совхозтун № 2 болгаш 6 бри-
гадалары каттышкан 3000 га
эрте чапар тараа кулчуларын
дарымын чаштырылганын Май
биринч байыралымын чедир-
де бүрүп доозукалар. Оон
шөлдөр амгы үеде нотаан че-
вис чыдып каапымын көстүп
чытыскалар.

Ол бригадаларын бүгү
чаштырылга агрегаттарын
№ 1, 5 бригадаларга дуула-
жып кылдыр чоруткан. Нока
турар ол бригадаларда ча-
штырылга орай эгелден бола-
да, темпик бидителгенин
ачылында доозура чыгар.

Совхоз пилитала-биле эрте
чапар тараа кулчуларын
15.500 гага чорудар, планын
тургаш, бо хуңуеде чедир
6000 гага ажыг черге чаштырып
доокан. Ажыл-ишчилер Ки-
ра-Бузун биле Доора-Халында
№ 3, 4 бригадалар чакыс хову
ажылдарын өске черлерден

Чакыс хову ажылдыда бау-
луг шүдүрүгү ажыл-ишчилер-
ниң хуңуелден өскөн. Улуг-
нормазын ийи катта ажык
күсселди турар чаштырылгы
механизаторлар Н. Н. Немков,
Н. Ф. Нельсон, К. Л. Топи-
оол, В. Д. Оюн, үзүлгенин со-
орт автомашинаның чылаачы-
ны Ю. И. Рыбаков, № 5 бри-
гаданың хову турлаанда новар
В. П. Беляев болгаш оон-да
өскөлөр кады ажылдан турар
өс-өрүгө күш-ажылчы эле-
тер-чилик көргүзүп кел-
ген.

Мектепчилер эрте чапар
тараа кулчуларын агаар-
бойдуздук ол-ишк элден таа-
рымчалык эсеп чон ажылдан
турган, майын бажыр чар-
тымыда чедиргенин доозу-
шалаа арылгы.

О. НАМЧЫДАК.
ЧУРУНТА: «Мектеп» сов-
хозтун механизатору В. Д.
Оюн ол чергелеринде ол чыл
ажык кылдыр турар. Бо ху-
ңуеде чедир 500 гага ажыг
чөдү тараа чаштырган, ху-
ңуеде үдүрүгү 1,5—2 катта
ажык күсселди.
С. ФЕОКТИСТОВТУҢ ФОТОЗ.

ЧАРТЫК ЧЫЛДА

(Күрүнө мал продуктары садарының планының
куусулганы, май эгизинде мөзү, хуу-биле)

Районнар	ЭТ	СУТ	ДУК
1. Токсу	92,1	74,9	—
2. Кызыл хс	79,4	63,3	0,9
3. Вил-Хем	67,2	60,2	8,0
4. Улуг-Хем	56,3	48,6	0,5
5. Танды	55,9	39,4	0,4
6. Каа-Хем	53,1	64,5	—
7. Барыш-Хемчик	49,1	47,4	4,7
8. Чоюн-Хемчик	41,2	53,5	2,8
9. Эрэни	36,6	56,6	1,1
10. Овур	33,4	50,0	1,9
11. Бай-Тайга	26,0	53,6	4,0
12. Тес-Хем	18,6	50,4	0,8
13. Мөңгү-Тайга	—	—	2,5
14. Республик	48,9	57,3	1,9
Эрткен чылдың оң үзүлгө	46,8	63,8	1,5

Эки шынарлыг, хой дүктү — Төрөөн чуртка

КЫРГЫЛДАГА БЕЛЕТКЕЛ КАНДЫГЫЛ?

Каттышкан рейд

«Шың» солунуң болгаш
радионуң каттышкан рейд
бригадалык кол кыргыздагы
белеткел ажылдарын Улуг-
Хем районунун ажыл-агыйла-
рында наазаар чорудуп тура-
рып хыян көргөн.
Улуг-Хем — республиканың
хой ажылдыг улуг районна-
рының бирөөн. Ийди хойуң
пилит баш саны 227.655 баш
чедир турар. Хой ажылдыг
кол продуктуу — дүк. Оун
«чымчак ады» деп адап ту-
рары агаа эвес болгаш. Улуг-
Хемниң колхоз, совхозтары-
нын кол устанымчыны хой
ажылы.
Эрткен чылдың түнелгиде
алдыр болза, район 470 тона
дүктү күрүнө садар турган,
оон 10 тонамын чедир бер-
бейн барган. Бо чүдү дөзге
хой кыргыздагы белеткел-
диг болгаш оон чорударын ба-
гай организастанымын хере-
чий-дир.
Район бо чылын 504 тона
дүктү Төрөөн чуртка бээр
планым. Ол болза эрткен
чылдыгдан 34 тона хей-дүр.

Оун жүсселди болурун кан-
ды арба-курлаарымыс ба-
рымы? Бо чылдың кыргызда
сезонуңда район напиза-биле
156.400 баш хойу кыргыз
ужурут. Хой бурзундан
2,5 кг дүктү кыргыз алдыр
дылык деп сааарга бейи
иланга дык хой дүк чөтөйи
турар. Ийчанга дүктүң чи-
дирин-биле шийитиреп де-
мискеди чорудары, хой ажыл-
дыда чүдүлүг белеткелди ө-не
белен деңгээлге организастан-
ны, ук белеткелди болгаш
кыргыздагы бодун шымын
партыйн контролду алымы
песеттенин турар.
Эрткен чылдың четностерин
напизаа-биле районун
удуртук органын канды
хемчегтерин алганга? Ажыл-
агыйларда байдал каныгыл?
Бо айтырларын каттышкан
рейд бригадалык оонурун
көргөн.

ле агаа хачыларын 32 чедир
көздөлдүрүп пилитираан.
Хайракачылар бо чылдың
21 муң амык хойу кыргыз,
күрүнө 59 тона дүктү са-
дар хуңуелден. Оун күс-
селинде олар бүзүрген.

АЖЫЛ-АГЫЖЫ ЭВЕС ЧОРУК

Районун бүгү-ле ажыл-
агыйларында белеткел хай-
ракачыларын ышкаш мын-
ды турган болза, чоруду-
п болур ийик. Ийчанга оон
ке-ажаа-агыйларда бо тала-
ан-биле байдал дүвүрүң.
Хой кыргыздагы чедир ам-
лаа ырак дөр аялалык хон-
ла бар. Оун мындай кыж-
теп көрүп болур.
«ТКА 25 чылы» совхозта
он-не улуг кыргызда пункттуу
бар. Агаа планда дүгө
кыргыздагы конкурунун бе-
ни эрттерин тургулаан.
Пунктуу кончуг эки дероон
турган. Ам ол пункттуу кыж-
теп кайган бээр. Эрткен
чылын кыргызда доозука,
хамын дерин-херексиди эң-
мелен шыгжааган, алчалан
калган. Хөлдөдиргичтерин
кыргызда машиналарын, бис-
терин, элдерин бестерин даш-
тын обон сарай пилитче ок-
тапкан. Ол херексиди доу-
бак-олаа-биле хулушкан,
үрелип, савдан үер четкен.
Пунктуу ажык каапан

болгаш, мыаар уруг-дары
кай-хамаан чок кирген, кы-
ргызда машиналарын амыл-
дыр, совхоздыр, пламсастан
кылган баскыштарын үрел-
ден каапан, элестир дамчы-
дылганын дергилерин той-
багалаан. Ийчанга ол пук-
туу ам база каапан-биле
дерини негеттенин турар.
Байдал мынд турга, совхоз-
тун дирекцион (директору
эп Гончаров, кол зоотехник-
тиң дүлөзгезин күсселди ту-
рар ол Каапан) пункттуу
септедир-биле хемчег албайн
турарм элестен. Ам мын
кижи чүдүлү эртен амын-
наларын доурак-доозуун
аштан эгелден. Кыдыр ажыл-
да хой: бөдөңдүлүр, элек-
триктер, ашпакчылар негет-
тенин турар. Дык хой артык
некеттер чок. Оон чыгымы
кирер. Каапан база калчар
күсселдери билдирген.

Септелгени каапан чору-
да септер—ден, эп Каапан
честен айтырдымыс.

Аз, кыргыздагы чедир
ам-лаа ырак! Далажыр чү-
боор. Эске ажалдарга ажаан-
ырап тур бис.

Чүдүлү каапанга белет-
келди мичаар чык көрүп бол-
бос. Ол-ла ажал-агыйын Ак-
Турунда кыргызда пункттуу
септар хамаан чок, мырмачы
уттудураган. Эрткен чылы
районун чедир бербөөн дү-
нү хей уруузу бо совхозта

ооажып турар. Бо чылын дүк
планы 110 тона. Кыргыз
хою 30 муң хире. Совхозтун
удуртукчулары эрткен чыл-
дың сагыдырында чүтө
түңнел кылбааны?

ЧАА ДҮВҮРӨП ЭГЕЛЭЭН

Районун «Найрал» сов-
хозу. Бо ажыл-агый хойуң
баш санымын талаан-биле
районда бирин черде турар.
Ийди хой 70 муң, оун 3 муң
ажык, төвөлөр база бар. Киж
бодаларга, кол-ла оруганы
хондан ал турар бо совхоз
хамыкты мурна кыргызда
дугайдыла сагып салыр болу-
дуга. А херек кыргызда мын-
ды эвес болган. Ийди дөрт кы-
ргызда пункттуу чыгымын-
ны-лаа септелгенин эгел-
эен.

Уе маваас дөдөр билдин-
дир болгай. Совхозтун удур-
тукчулары кыргызда белет-
кел дугайын уттан алган,
чакы тараа-биле дүвүрүн
турда, онкуларын дүгү чү-
бизилганын дүгү эгелден. Ам
каапар, дүмүкка тулганда
бизаа сугуа дикери ышкаш,

өшкүлери кыргызда пункт-
туу чокка, кышталарда-ла
кыргыз берген. Ийди кы-
ргыздагы шынар каныгыл
дөдөр кыжга билдирген боор.
Дүк өдөн, доурак-биле хоу-
жык, чидир хой болуру
илден. Совхозтун директору
эп Трошев-да, кол зоотех-
ниг эп Николаев-да бөжө
кыжээп салбан.

Кыргызда каапанга белет-
келди Улуг-Хем районда
кыжак чоруп турары утулде
фактылардан наада-дир. Ра-
йонун партия, совет-оолган
недө ажал-агый органын
кыргызда белеткелди ка-
чөйгө салып, оун шымын
контролду алдырарын өнү
келген. Районун бүгү-ле
ажыл-агыйларда белеткел
чаа эгелен турар. Боттуу,
практиктер хемчегтерин ала-
была, эрткен чылдагы ийи-
лалар, таваарлар дөдөрүн
улаа хире. Оон мын ийи
ажыл-агыйда чөкө хойу ийи-
ги улаа кыргыздын алдан
эгелен тодардыры, хой мын-
дыла доозура биле-ле ху-
раган кыргыздагы организа-
таары эргекон чүтүлү.

КАТТЫШКАН РЕЙД БРИГАДАЛЫК

К. С. Доржу — «ТКА 25 чылы» совхозтун Ак-Турук саз-
бырында улусу контролду болурун даргави. Т. Бүрүччаа—
«Улуг-Хал» совхозтун хойуңу, недө Совет депутати.
Т. Бавуу—«Найрал» совхозта улусу контролду болурун
даргави. К. Аракчаа—«Шыныя» тукай корр. О. Сирни-
радиону корр.

ССРЭ-ниң камгалал министринин дужаалы
98 Москва хоорай.

◆ 2-ги арын ◆ 1972 ч. май 9 ◆